

DE DOMPHOORN

TIJDSCHRIFT VAN NATUUR- EN VOGELWACHT DE VIJFHEERENLANDEN

NR.: 3

57e jaargang SEPTEMBER 2023

DE DOMPHOORN

Driemaandelijkse uitgave van
Natuur- en Vogelwacht
De Vijfheerenlanden

Nr. 3 57e jaargang SEPTEMBER 2023

Redactie:

Dhr. D. Kerkhof,
Vianen

Mevr. J. Lemcke,
Schoonrewoerd

Redactieadres:

dkerkhof@xs4all.nl
06-51042553

Sponsors:

Autobedrijf Van Zessen
Lexmond

Van de Scheur Logistiek
Vianen

Case Electronics
Arkel

Bankrekeningnummer:

NL 57 RABO 0301 9643 94

Voor contributie:

NL 07 INGB 0001 4752 64

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden door het ingevulde aanmeldingsformulier te sturen naar de ledenadministratie via ons adres: Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd of dit, tijdens openingsuren, af te geven in ons verenigingsgebouw De Schaapskooi. Aanmelden kan ook via onze website www.natuurcentrum.nl

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk kenbaar gemaakt te worden aan de ledenadministratie via ons postadres, hierboven vermeld, of via het e-mailadres: info@natuurcentrum5hl.nl

Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar. Eventuele opzeggingen dienen uiterlijk 1 november voorafgaand aan het beoogde jaar bij de ledenadministratie gemeld te worden.

De contributie

 bedraagt minimaal:

- voor jeugdleden tot 16 jaar € 7,50
- voor leden € 15,00

Uiterste inleverdata kopij

 DompHoorn bij de redactie

voorjaarsnummer	20 februari
zomernummer	20 mei
herfstnummer	20 augustus
winternummer	20 november

Aanwijzingen voor auteurs

De Dompfoorn is bedoeld voor verenigings- en werkgroepnieuws, excursieverslagen en artikelen over natuur en landschap en het beheer en behoud daarvan. De nadruk ligt sterk op De Vijfheerenlanden.

Teksten graag als platte tekst aanleveren in een gangbaar tekstprogramma, zoals Word. Bijschriften bij foto's en tabellen liefst aan het eind van de tekst plaatsen; in de tekst zelf alleen de nummers van foto's en tabellen vermelden op de gewenste plek. Tabellen bij voorkeur los aanleveren als Excelbestand.

Foto's moeten van goede kwaliteit zijn en los (dus niet in de tekst) aangeleverd worden in hoge resolutie: 300 dpi. In byte: 1-4 MB.

De redactie kan een artikel inkorten of formuleringen wijzigen t.b.v. de leesbaarheid.

INHOUDSOPGAVE

02	Van de bestuurstafel	18	Open Dag 23 september 2023
02	Post voor De Schaapskooi: graag digitaal	20	In memoriam Thijmen den Besten
03	Rabo Clubsupport 2023	22	Ooievaars zorgden ook in 2023 weer voor nageslacht
03	Nacht van de Nacht, 28 oktober 2023	26	Gaaien in een Leerdamse tuin
03	Dank voor uw donaties	28	Terugblik op de workshop Creatieve Natuurfotografie
04	Presentatieavonden oktober-december 2023	30	Pagina voor de jeugd
11	Expositie glasobjecten van Aart de Gans	31	Vogelwerkgroep – zomer 2023
12	Expositie Aart de Gans in de Grote Zaal	35	Excursie De Brand bij Udenhout, 28 mei 2023
14	Plantaardigheden – Harig vingergras	36	Excursie Deelerwoud, 16 juli 2023
16	In memoriam Peter Verschoor		
17	Activiteitenoverzicht		

Voorzijde omslag: Koekoek (foto Hille de Bruin).

Openingstijden van Natuurcentrum De Schaapskooi in het winterhalfjaar:

Op donderdag: 19.00 – 23.00 uur
Op zaterdag: 10.00 – 16.00 uur
Op zondag: 13.00 – 16.00 uur (alleen in september)

Kijk voor de laatste berichten op onze website: www.natuurcentrum.nl

VAN DE BESTUURSTAFEL

De zomer is alweer bijna om. Het was een goede zomer voor de natuur. Veel regen. Wij vinden dat wel eens wat minder fijn, maar voor de natuur is het een goed jaar.

In het bestuur is grote verslagenheid over het overlijden van Thijmen den Besten en Peter Verschoor. Beiden waren zeer actieve leden en bovendien heel fijne mensen. Zij zullen erg gemist worden. Enkele leden die binnen de vereniging dicht bij hen stonden hebben in memoriams geschreven die je in deze *Domp-hoorn* terug kunt vinden. Wij wensen de familie en vrienden van Thijmen en Peter heel veel sterkte toe met hun verlies.

Er worden door het bestuur grote stappen gezet in het kader van de toekomstvisie. Er wordt gewerkt aan een nieuwe website, de financiële administratie krijgt een grondige herinrichting en het bestuur heeft Marjon van Driel bereid gevonden zich te buigen over de communicatieplannen. Omdat Marjon in het dagelijks leven een ervaren communicatieadviseur is, zijn we daar erg blij mee. Een vereniging kan alleen blijven draaien als mensen bereid zijn hun kennis, vaardigheden en tijd in te

zetten. En dat hoeft dus helemaal niet per se kennis over de natuur te zijn. Zou je ook actief iets willen bijdragen? Of mogen we je af en toe bellen om van je kennis en kunde gebruik te maken? Ik weet zeker dat we je kunnen gebruiken! Mail naar ons (nieuwe!) mailadres info@natuurcentrum5hl.nl. Dan kijken we samen wat je zou willen en kunnen doen.

Ik hoop veel van jullie te zien tijdens de vrijwilligersavond op 1 september of de Open Dag op 23 september. De Open Dag is trouwens een hele mooie manier om elkaar te ontmoeten en te (laten) zien wat we als vereniging allemaal doen. Het belooft een actieve dag te worden met als thema Doe Mee! Neem dus je burens en familie mee, zodat die ook mee kunnen doen.

Christa Hendriksen

POST VOOR DE SCHAAPSKOOI: GRAAG DIGITAAL

Aan ons gerichte brief- en pakketpost kan alleen nog worden verzonden naar De Schaapskooi, Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd.

De brievenbus bij De Schaapskooi wordt door ons beheerteam zo vaak mogelijk geleegd. Maar omdat er soms meerdere dagen op rij geen activiteiten zijn, kan het gebeuren dat spoedeisende berichten langer in de brievenbus blijven liggen dan wenselijk is.

Af en toe krijgen wij een kennisgeving van overlijden, veelal gaat het dan om bekende personen binnen onze vereniging. Gebruikelijk is dan dat wij dit bericht doorsturen naar alle vrijwilligers en een aantal oud-vrijwilli-

gers, dit gebeurt digitaal. Helaas is het al eens voorgekomen dat dit (bijna) te laat is rondgezonden. Mensen kunnen dan niet op tijd reageren richting nabestaanden, of een uitvaart bezoeken.

Wij willen u dan ook vragen om dergelijke belangrijke en spoedeisende berichten digitaal naar ons secretariaat te sturen. Bijna iedereen heeft nu wel een computer en anders is er wellicht iemand die zoiets voor u kan verzorgen.

Het e-mailadres van ons bestuurssecretariaat is info@natuurcentrum5hl.nl

Arie Versluis

RABO CLUBSUPPORT 2023

De Rabobank steunt sport- en cultuurverenigingen door middel van Rabo ClubSupport.

Wat houdt de financiële steun in? De Rabobank, een coöperatieve bank, wil een deel van de winst ten goede laten komen aan de lokale samenleving. Hiervoor is de **Rabo Club-Support stemcampagne** bedacht. Leden van de Rabobank (Rabo-leden) kunnen stemmen op de plaatselijke vereniging die hun voorkeur geniet. Hoe meer stemmen een vereniging krijgt, hoe hoger de financiële steun wordt.

De Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden

heeft al verscheidene keren meegedaan, vorig jaar nog haalden we € 600 op, die ingezet is voor de aanschaf van een zaag die o.a. gebruikt wordt bij het maken van nestkasten.

Ook in 2023 doen we mee. Ons doel is deze keer het vernieuwen van het projectiescherm in de Grote Zaal, de financiering van een projector voor de Kleine Zaal en de aanschaf van een nieuwe laptop.

Bent u Rabo-lid en wilt u ons steunen? Breng uw stem dan uit op ons!

Etta Eleleveld

NACHT VAN DE NACHT, 28 OKTOBER 2023

Op zaterdagavond 28 oktober om 20:00 uur is in De Schaapskooi een korte lezing over de nachtvlinderfauna van de Vijfheerenlanden. Hierbij krijgt u een overzicht van de soorten die we kunnen aantreffen, ook gaan we in op de situatie van de vlinderstand. Een vergelijking wordt gemaakt met de situatie in de 80'er jaren van vorige eeuw en de huidige situatie. Enkele soorten welke zijn verdwenen en enkele nieuwkomers worden gepresenteerd.

Onder voorbehoud van het weer, zal middels een laken en lampen geprobeerd worden nachtvlinders te lokken. Daarnaast wordt op een aantal bomen een mengsel met stroop en alcohol gesmeerd. Deze lekken kunnen 's avonds bekeken worden op de aanwezigheid van insecten, met name vlinders. Voor deze buitenactiviteit geldt: het moet droog zijn. Onder regenachtige omstandigheden is het te gevaarlijk met elektriciteit de lampen buiten

te laten branden. Daarnaast spoelt de stroop bij regen van de bomen, zodat we dan geen insecten kunnen zien.

Cees Gielis

DANK VOOR UW DONATIES

De Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden is een ANBI, een Algemeen Nut Beogende Instelling. ANBI's zijn door de Belastingdienst erkend als goede doelen. Giften aan een ANBI zijn aftrekbaar van het inkomen dat u moet opgeven bij uw aangifte inkomstenbelasting.

Natuurlijk kunt u de vereniging ook steunen door middel van waardevolle giften in natura.

Vanaf nu zullen giften aan de Natuur- en Vogelwacht vermeld worden in *De Dompfoorn*, mits de gever daar geen bezwaar tegen heeft.

De eerste vermelding in deze nieuwe rubriek betreft een mooie gift in natura.

De heer Vis wordt hartelijk bedankt voor de donatie van een aantal fraaie boeken ten behoeve van onze bibliotheek.

PRESENTATIEAVONDEN OKTOBER-DECEMBER 2023

Teus van Ravesteijn heeft weer een serie presentatieavonden samengesteld. Onze donderdagavondbijeenkomsten, elke twee weken in het winterhalfjaar van oktober t/m maart, zijn al tientallen jaren zeer geliefd, omdat de *fine fleur* van de Nederlandse natuurfotografen dan langskomt om ons te verbluffen en ontroeren met hun beelden en soms ook geluiden.

De aanvangstijd is zoals vanouds 20:00 uur, de zaal is open vanaf 19:30 uur.

Bij binnenkomst verkopen we lootjes om uit de kosten te komen. De prijzen bestaan uit eet- dan wel drinkbare streekproducten en educatief materiaal zoals boekjes, placemats en zoekkaarten met informatie over beestjes of plantjes.

5 oktober - Natuur in de Vijfheerenlanden

Dick Kerkhof

De Vijfheerenlanden waren lang een onbekend gebied, maar vogel- en plantenliefhebbers uit heel Nederland weten onze streek steeds beter te vinden.

Deze presentatie probeert een overzicht te geven van de ontstaansgeschiedenis en het landschap van de Vijfheerenlanden, de vroegere en de huidige natuur en het werk van de Natuur- en Vogelwacht.

Ik heb gebruikgemaakt van eigen foto's maar ook van de schitterende foto's die ik als redacteur van De Dompfoorn krijg toegestuurd, zoals de actiefoto van de visarend hieronder, gemaakt door Hille de Bruin.

Een reis door Zweden, Finland en Noorwegen naar Lapland en Varangeroya.

Als begin april de kraanvogels terugkeren naar het Hornborgasjön begint in Zweden het voorjaar. In Kvismaren ontwaakt de ringslang, veel dieren krijgen het voorjaar in het hoofd. Maar het is nog lang geen zomer als we in mei en juni het voorjaar achterna gaan op een reis naar het hoge Noorden. We stranden nog in de sneeuw en gedurende de nacht kan de temperatuur nog tot ver onder nul graden zakken. We ontdekken dat in korte tijd kraanvogels en wilde zwanen algemene vogels zijn geworden.

Auerhoenders lopen langs de snelweg, waar eens in het kwartier een auto passeert. We worden wakker tussen de bolderende korhoenders. De landschappen zijn zeer divers; bossen, meren, rivieren, bergen, hoogvlaktes en hoogvenen. Je komt eigenlijk oren en ogen tekort. Wat te denken van ontmoetingen en avonturen met wilde zwanen, kuifduikers, zaagbekken, smienten, ijseenden, sperweruilen, hazelhoenders, sneeuwhoenders, kleine jagers, oeverlopers, franjepoten, morinelplevieren, regenwulpen, goudplevieren, roodsterblauwborsten, kepen, pestvogels, roodkeelpiepers en strandleeweriken, te veel om op te noemen.

Elanden staan vaak in de bosrand en als een groep

rendieren de weg oversteekt, moet je gewoon even wachten. Lapland ontwaakt en in Varangeroya raken we niet uitgekeken. In de zeevogelkolonies is de herrie niet van de lucht. In Finland verrassen we nog een bruine beer. Op de terugreis vinden we overal bloemen. Laat u verrassen door de schitterende landschappen, flora en fauna van het hoge Noorden. De beelden zijn gemaakt tijdens reizen in mei en juni, maar misschien zien we nog wat meer. Wees er ook op bedacht dat zelfs de uitgestrekte wereld van Scandinavië de nodige natuur- en milieuproblemen heeft.

De vogeltrek speelt zich voor een groot deel af langs de kust. De kustlijn is voor ontelbare vogels het baken dat hen van noord naar zuid voert, en andersom. Dat geldt in het bijzonder voor zeevogels. Als vogelaar en natuurfilmer is Jako van Gorsel, op YouTube actief als De Visdief, in najaar en winter vaak aan de kust te vinden speciaal om

zeevogels te filmen. Wat zijn de beste plekken om zeevogels te zien? Welke vogelsoorten zie je er en waarom zie je ze speciaal op deze plaatsen? Natuurlijk wordt deze lezing ondersteund door filmbeelden en krijg je praktische tips voor het geval je zelf aan de kust vogels wilt gaan kijken.

Waar vind je gletsjers en (actieve) vulkanen? Waar vind je bergen met warm en koud stromend water? Waar word je tureluurs van de tureluurs? Waar bloeien in de zomer orchideeën terwijl het 's nachts maar niet donker wil worden en zijn de klaprozen wit? Waar vind je meren vol met ijsbergen en waar vind je kokend hete modderpoelen? Waar wordt je 's morgens niet wakker van het hanengekraai maar van watersnippen en regenwulpen? En waar vindt je rotsen vol met krijgsende zeevogels? Dat vind je allemaal op het veelzijdige IJsland! Ik hoop u een indruk te geven van de vele facetten van dit eiland.

Hans de Braal uit Leerdam is lid van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden en enthousiast fotograaf.

Het landgoed Waardenburg/ Neerijnen is bekend om zijn stinsenplanten. Het is een van de weinige plekken in het rivierengebied waar je deze tegen kunt komen.

Stinsenplanten zijn verwilderde knol-, bol- en wortelgewassen die vanaf de zestiende eeuw zijn ingevoerd in ons land. Van oorsprong groeiden ze rond kastelen, borgen en buitenplaatsen, de zogeheten stinsen (of stenen huizen). Een stins is de oorspronkelijke benaming van een door steen opgetrokken groot landhuis omgeven door een gracht met een boomsingel. In de schaduw van de bomen en rond het huis groeiden planten, die bij die typische omgeving horen. Later onderzoek wees uit dat ook in Midden-Nederland en in de duinstreek veel buitens zijn met deze typische stins flora.

Sneeuwklokje en bonte krokus zijn bekende voorbeelden, maar ook winterakoniet, holwortel en bostulp behoren tot deze planten.

Mijn naam is Angela de Wild, ik ben 47 jaar, getrouwd met Wim en woonachtig in Zeist. Ik ben werkzaam als verpleegkundige in een psychiatrische instelling. In mijn vrije tijd ben ik graag buiten in de natuur, veelal wandelend, als het kan op stap met mijn camera.

Als kind was ik al graag buiten en raakte ik enorm gefascineerd door alles wat groeit, bloeit en kruipt. Ik was een meisje dat niet bang was om een kikker of salamander op te pakken om te bekijken met welke soort ik te maken had. Jaren later ben ik vrijwilliger voor Ravon (Reptielen Amfibieën Vissenonderzoek Nederland) geworden. Dit doe ik met veel plezier.

Mede hierdoor heb ik de afgelopen jaren relatief veel amfibieën en reptielen gefotografeerd. Deze diergroepen fotograferen vraagt om een specifieke aanpak en kunde welke ik me heb geprobeerd eigen te maken. Graag maak ik jullie deelgenoot van mijn manier van werken en visie op het fotograferen van deze mooie soorten waarvan we er in Nederland niet zoveel hebben als in andere landen maar die daardoor juist zo de moeite waard zijn!

Even voorstellen:

Ik ben Jan Tuin, 13-03-1946, eerst banketbakker en daarna fotograaf (33 jaar gewerkt in het Dijkzigt ziekenhuis dat later Erasmus MC in Rotterdam werd).

Verder ben ik lid van Natuurvereniging Eiland IJsselmonde.

Ik ben bij deze vereniging lid van de vogelwerkgroep en de paddenstoelenwerkgroep. Ook ruim 50 jaar imker (bijenhouder).

Ik geef regelmatig presentaties over diverse onderwerpen. Bijvoorbeeld ook namens de paddenstoelenwerkgroep tijdens de zwamdagen (jaarlijkse bijeenkomst van de paddenstoelenwerkgroepen in Zuid-Holland). De presentatie gaat over "paddenstoelen in het Kralingsebos" bij Rotterdam en het "Donckse bos" (landgoed in Ridderkerk) aangevuld met wat klein spul (slijmzwammen).

Deze presentatie is ook een voorbeeld uit deze serie. Naarmate je wat meer van dit onderwerp te weten komt, blijkt dat je er eigenlijk nog maar weinig van afweet. Het aantal paddenstoelsoorten is gigantisch, om nog maar te zwijgen over de slijmzwammen (ongeveer 6000 soorten!). Wat een fantastische wonderlijke wereld blijkt te zijn, hiervan zal ik ook wat laten zien.

Mijn motto is dan ook "Bewonder en verwonder!"

EXPOSITIE GLASOBJECTEN VAN AART DE GANS

Vanaf 21 juli 2023 zijn in de hal van De Schaapskooi **glasobjecten** van Aart de Gans te zien. Hieronder schetst hij zijn werkwijze.

“De getoonde objecten zijn gemaakt met de fuse-techniek. Dat houdt in dat glas in een oven die tenminste zo’n 850 °C kan halen, verhit wordt tot het zacht is geworden. Hoe heter, hoe zachter het glas wordt en uiteindelijk smelt het helemaal samen tot een geheel. Er zijn allerlei prachtige kleuren glas in de handel. Daarbij is het wel zaak om goed op te letten op het gedrag van glas bij het smelten voor wat betreft het uitzetten en krimpen. Mensen die mozaïeken, glas-in-lood maken of zich met Tiffany bezighouden hebben daar geen last van.

Met kleurpoeders (= gemalen gekleurd glas) kunnen glasplaten ook van kleur worden voorzien. Dan kun je zelfs met vensterglas werken, als je maar de goede poeders erbij koopt. Anders levert het alleen gekleurde scherven op.

Een aparte techniek is gebruikt om de hangers te maken. Allerlei stukjes gekleurd glas zijn verhit tot ze echt zacht zijn. Denk aan een stroop die vlot uit de fles loopt. In dat stadium is het glas door elkaar geroerd, waardoor allerlei patronen ontstaan. Na afkoelen (wat bijna een dag duurt!) zijn uit dat glas met een diamant lintzaagje de leukste stukken gezaagd. Daarna zijn de uitgezaagde stukken nogmaals gestookt, zodat ze mooi afgerond en glad zijn geworden.”

EXPOSITIE AART DE GANS IN DE GROTE ZAAL

Vanaf begin oktober is in de Grote Zaal een expositie van kunstwerken van Aart de Gans te bezichtigen.

Er is deze keer ook een sponsoractie aan gekoppeld: u kunt de kunstwerken kopen voor een zacht prijsje. De revenuen zijn niet voor Aart, maar voor onze vereniging! Zie verderop voor meer informatie.

Hieronder licht Aart zijn expositie en de sponsoractie toe.

'Bladeren'

Een groot deel van mijn werkzame leven heb ik doorgebracht bij het (Middelbare) Beroeps- onderwijs. Aanvankelijk vooral als docent biologie en natuur- en scheikunde, maar ook als docent handvaardigheid en tekenen. In die hoedanigheid was ik uiteraard al bezig met wat plaatjes 'doen'. Later bij de lessen computergebruik waar voor bepaalde opleidingen een belangrijke plaats was ingeruimd voor informatie- en presentatietechnieken werd dat nog belangrijker. Helemaal toen ik ook nog bezig was met de ontwikkeling van educatieve, interactieve computerprogramma's moest ik me steeds afvragen wat een afbeelding zegt en overbrengt.

Vanaf 1971 maakte ik af en toe (olieverf) schilderijen met als thema de zorg om het milieu. Dat leverde vaak niet echt gezellige afbeeldingen op en af en toe werden bepaalde werkstukken dan ook geweigerd voor een tentoonstelling. Soms botweg: "Dàt hangen we hier niet op" en soms heel voorzichtig: "Is dat niet wat te confronterend voor onze bewoners?".

Voor déze tentoonstelling heb ik 16 nieuwe 'schilderijen' gemaakt, zonder moeilijk gedoe. Alleen de lol van het spelen met vormen en kleuren. Technisch bekeken zijn het geen schilderijen. Een betere omschrijving is mixedmediawerkstukken. Dat betekent dat er naast de gebruikelijk teken- en schildertechnieken ook gebruik is gemaakt van een com-

puter met Photoshop en kleurenprinter, een lasergraveermachine en o.a. metaalfolie. Het ronde formaat is te danken aan een kennis, die zodra hij bij ons binnenstapte, constateerde dat een schilderij niet recht hing en dat dan moest corrigeren.

Daarnaast heb ik een aantal bladeren uitgevoerd in glas. *Glass fusing* ('glasfusen' = het samensmelten van stukjes glas met gekleurde glaspoeders) is de laatste tijd voor mij een belangrijke techniek geworden, waarbij ik steeds nieuwe mogelijkheden ontdek.

Hopelijk beleef je minstens half zoveel plezier aan het bekijken als ik had bij het maken.

Aart de Gans (1946), Meerkerk.

Sponsoractie

Het zou prettig zijn als ik de werkstukken na afloop niet meer mee naar huis hoeft te nemen om ze daar ergens op te slaan. De Natuur- en Vogelwacht is een goed doel met ANBI-status, d.w.z. dat je een gift aan de vereniging mag aftrekken voor de belasting. Laten we een en ander combineren.

U doneert minimaal € 50,- aan de vereniging en een werkstuk naar keuze is vanaf dat moment van u. Voor de glasobjecten volstaat € 15,-

Uiteraard heeft het de voorkeur als het werk tot het einde van de tentoonstelling mag blijven hangen, maar mocht u er graag voor dat tijdstip over beschikken in verband met een of andere heugelijke gebeurtenis, dan kan dat. Een lege plek zal ik dan opvullen met een ander werk.

Tot zover de toelichting van Aart. Op de volgende pagina staan een paar afbeeldingen van Aarts kunstwerken, die u dus kunt aanschaffen voor uw eigen welbevinden en tot steun van de vereniging. Bezoek ook eens zijn website: <https://www.de-gans.com/>

Dirk den Ottelander, coördinator Plantenwerkgroep

Harig vingergras

Dit keer de schijnwerper op harig vingergras. Zonder het te weten hebt u dit grasje waarschijnlijk al vaak gezien. Het is een liefhebber van warme standplaatsen die in de stedelijke omgeving overal voorkomen. Je vindt het in straatranden, tussen stoeptegels en allerlei zandige 'rommelhoekjes'.

De bloeiwijze is heel kenmerkend en lijkt sterk op een hand met uitgespreide vingers. Het aantal vingers kan variëren van twee tot wel vijftien. Dit is de tijd (juli tot september) om dit gras in bloei te zien.

Er zijn eigenlijk maar twee andere grassen waarmee je harig vingergras kunt verwarren: glad vingergras en handjesgras.

Glad vingergras is, zoals de naam al zegt, grotendeels glad en onbehaard. Terwijl harig vingergras dicht bezet is met lange haren op de bovenkant van het blad en op de bladschede (de uitloper van het blad langs de stengel). Glad vingergras tref je ook meer aan als tuinonkruid en buiten de stad in maïsackers.

Glad en harig vingergras zijn allebei eenjarige planten. Kenmerkend is dat ze ondiep wortelen en je ze makkelijk uit de grond trekt. De andere 'gelijkende' is handjesgras. Maar dat is een overblijvende plant met lange, kruipende, sterk vertakte en zeer stevige wortelstokken en dito bovengrondse uitlopers. Bovendien zul je die niet snel in de stad vinden. In onze streek kom je handjesgras tegen in de uiterwaarden langs de Lek.

Van planten is de wetenschappelijke naam ook vaak veelzeggend over de kenmerken van de plant. Zo ook voor harig vingergras. De wetenschappelijke naam daarvoor is *Digitaria sanguinalis*. De geslachtsnaam '*Digitaria*' betekent 'vinger'. Vanwege de vingervormige bloeiwijze vanzelfsprekend.

De soortnaam '*sanguinalis*' betekent 'bloedkleur'. De plant is vaak rood aangelopen. Let daar maar eens op als u het plantje tussen de stoeptegels ziet!

Harig vingergras behoort tot de zogenaamde gierstgrassen. Vanwege die rood aangelopen stengels wordt harig vingergras daarom ook wel bloedgierst genoemd.

Bij gierstgras denk je natuurlijk onmiddellijk aan gierst als graansoort. Terecht!

Gierst behoort ook tot de gierstgrassen. En ook de zaden van harig vingergras zijn eetbaar, ze kunnen tot meel vermalen worden voor het maken van pasta. Uit opgravingen blijkt dat vingergras in de oudheid in Centraal-Europa als graangewas werd geteeld.

Gierstgrassen tref je vooral in de warmere streken van de aarde aan. In de tropen, bijvoorbeeld, behoort meer dan de helft van de grassoorten tot de gierstgrassen. Het zijn planten die op een iets andere manier koolstofdioxide uit de lucht omzetten dan de meeste inheemse wilde planten. Die manier is efficiënter, maar vraagt wel meer warmte. Maar daardoor groeien ze wel sneller dan inheemse planten.

Als je hier meer over wilt weten, houd dan het winterprogramma van de plantenwerkgroep in de gaten. Daar gaan we op een avond dieper in op de verschillende manieren waarop planten koolstof vastleggen en wat de voor- en nadelen zijn.

Vind je het trouwens leuk om wilde planten te zoeken en te herkennen? Doe dan eens mee met de Plantenwerkgroep, je bent van harte welkom. Ons zomerprogramma staat op de website:

<https://www.natuurcentrum.nl/werkgroepen/planten/zomerprogramma-2023/>.

Van linksboven met de klok mee:

Harig vingergras op een parkeerstrook aan de Lijnbaan, Vianen (foto Dick Kerkhof).

Aan de voet van een lantaarnpaal in Meppel (foto Edwin Dijkhuis).

Belangrijke kenmerken: harig en vaak rood aangelopen, zoals deze plant op de Kortendijk in Vianen (foto DK).

Harig vingergras op een stoep langs de Voorstraat te Vianen (foto DK).

Kunstwerkje van tegels en harig vingergras, ook op een stoep aan de Voorstraat in Vianen (foto DK).

IN MEMORIAM PETER VERSCHOOR

Peter in 2021 in 'zijn' boomgaard aan de Biezenweg in Hagestein.

Op 27 juli overleed Peter Verschoor.

Peter heeft bijna tien jaar in de Mannenhuis hoogstamboomgaard aan de Biezenweg in Hagestein meegeholpen met snoeien, plukken en andere werkzaamheden. Maar met zijn veelzijdigheid en deskundigheid is hij op andere gebieden ook een grote steun geweest.

Hij kampte al lang met een slepende ziekte, maar hij bleef toch opgewekt en meewerken, ook toen zijn conditie sterk achteruit ging. Elf dagen voor zijn overlijden was hij, samen met zijn vrouw, voor de laatste keer in zijn geliefde boomgaard.

Met zijn opleidingen in de land- en bosbouw en ervaring in knotgroepen lang geleden, leerde hij snel wat de werkzaamheden in de boomgaard inhielden en kon hij het ook aan anderen uitleggen. Hij was heel gedreven en in de pluktijd zette hij zijn hele gezin in om

mee te helpen. Als hij op reis ging, vond hij dat hij de verzuimde tijd later in moest halen. Hij kon met de langste ladders werken en kon zwaar maaiwerk met de zeis lang volhouden en daarbij, zoals hij zei, zijn hoofd leegmaken.

In de koffiepauze passeerden zijn andere passies, zoals zijn werk, ondersteuning van recyclingbedrijven, de impact van bestemmingsplannen op het groen en zijn klimaatburgemeesterschap van Gorcum.

Met zijn ervaring in gemeentelijke organisaties, was hij een onmisbare steun bij het afwenden van bedreigingen van de boomgaard.

Hij wist de gemeenteraad van Vianen er zes jaar geleden van te overtuigen dat het geen goed idee was om, zonder enige vorm van beleid, van de boomgaard en de weilanden eromheen zonneweides te laten maken.

Twee jaar geleden werd het plan bedrijventerrein Gaasperwaard 3 door de gemeente Vijfheerenlanden nieuw leven ingeblazen. Door de bewoners te organiseren en in de gemeenteraad namens de Natuur- en Vogelwacht in te spreken wist hij ervoor te zorgen dat het plan aangepast, en de boomgaard en andere waardevolle landschapselementen behouden bleven.

Begin dit jaar organiseerde hij nog een snoei cursus voor hoogstamfruitbomen waarmee de snoeitechniek van onze vrijwilligers en particuliere eigenaren van fruitbomen op een hoger plan werd gebracht.

Peter zal in de boomgaard zeer gemist worden en met hem verliest de vereniging een sympathieke en voortvarende kracht.

Wij wensen Anje, Thomas en Janou, Bendt en Monica veel sterkte in de komende tijd.

Ruth van Bruggen

EXCURSIES SEPTEMBER – DECEMBER 2023

N.B.1 We verzamelen/vertrekken vanaf Benedictushof 132, 4133 AK Vianen.

N.B.2 Bij slecht weer: neem contact op met de gids of de excursie wel doorgaat.

- Zo 10 sep **Excursie in de Biesbosch**. O.l.v. Koos Maat, tel: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen, of 9:20 vanaf Avelingen.
- Vr 6 okt-
vr 13 okt **Texel-excursie** met 16 personen. O.l.v. Bart de Groot, tel.: 06 40 33 98 72.
Mail: bdegroot4@icloud.com. (Nog 4 plaatsen vrij in het weekend van 9-13 oktober. En misschien nog 2 plaatsen de hele week.)
- Zo 29 okt Excursie naar het **Belmonte Arboretum** en het natuurgebied **Oostereng**. O.l.v. Jules Klees, tel: 0347-351 499. Mail: fam-klees@hetnet.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.
- Zo 19 nov **Herfstwandeling bij Woudenberg**. O.l.v. Koos Maat, tel: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.
- Zo 17 dec **Vogelexcursie in de Flevopolder**. O.l.v. Eduard Polfliet, tel.: 06 52 09 56 22. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9 uur vanuit Vianen.

JEUGDACTIVITEITEN IN DE HERFSTVAKANTIE

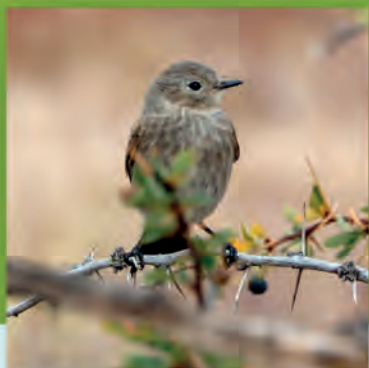
- Do 19 okt Paddenstoelenmiddag in De Schaapskooi, 14 – 16 uur, opgeven: chr.kramer@outlook.com
- Vr 20 okt Boswandeling achter De Schaapskooi met bomen, blaadjes en vruchten, 14-16 uur, opgeven: chr.kramer@outlook.com
Kijk ook op de website!

EVENEMENTEN 2023

- Za 23 sep **Open Dag** Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden.
Zie de volgende pagina's en de website.
- Za 28 okt **Nacht van de Nacht**.
Zie pagina 3 van deze *Domphoorn* en de website.
- Vr 29 dec **Winterwandeling rond de Schaapskooi**.
Meer informatie volgt in het decembernummer en op de website.

PRESENTATIEAVONDEN NAJAAR 2023

- Do 5 okt Dick Kerkhof – **Natuur in de Vijfheerenlanden**.
- Do 19 okt Jan van der Geld – **Natuur in Lapland**.
- Do 2 nov Jako van Gorsel – **Zeevogels kijken in najaar en winter**.
- Do 16 nov Hans de Braal – **Veelzijdig IJsland**.
- Do 30 nov Bert Vos – **Stinsenplanten**.
- Do 14 dec Angela de Wild – **Oog voor het kleine, wat kruipt en sluipt**.
- Do 28 dec Jan Tuin – **Paddenstoelen in het Kralingsebos**.

DOE MEE!

op 23 september 2023

10.00 - 16.00 uur

Hij komt er weer aan! **De OPEN DAG** van de Natuur- en Vogelwacht.

Op 23 september 2023 is onze jaarlijkse open dag. Van 10 tot 16 uur vertellen onze actieve leden met veel enthousiasme over wat er zoal in de natuur in onze regio te zien is.

Het thema van de open dag is **Doe Mee!** Het belooft dan ook een actieve dag te worden, waar je kunt kennismaken met alle activiteiten van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden en natuurlijk ook met de actieve leden van de diverse werkgroepen.

Leer alles over bijen. Loop mee met de plantenwerkgroep en bekijk wat er allemaal groeit en bloeit. Kijk eens in en om de sloot. Ervaar wat er allemaal leeft in de bodem. Ga in gesprek met een fotograaf over hoe je het best vogels op de foto krijgt. En heb je enig idee hoeveel appel- en perenrassen er in onze regio groeien? Kom ze proeven. Of doe het wat rustiger aan en heb een goed gesprek over de natuur en jouw beleving daarvan bij het kampvuur.

OPEN DAG

Natuur- en Vogelwacht
Vijfheerenlanden

Meld je vast aan voor een natuurscursus in 2024.
Laat je informeren over ons veelzijdige educatieve jeugdprogramma.

Ook voor kinderen is er veel te beleven. Zij kunnen hutten bouwen van wilgentakken.
Of pijl-en-bogen maken met dingen die je in de natuur kunt vinden.
Marshmallows roosteren. Knutselen.
En een diploma verdienen op het kabouterpad.

We hopen natuurlijk op mooi weer.
Maar ook als het regent is er nog genoeg te doen. De natuur laat zich tenslotte ook niet afschrikken door een buitje. En waarom zou je bij regen de hele dag thuis blijven zitten?

Kom dus op 23 september tussen 10 en 16 uur naar de Schaapskooi, Overboeicop 15 in Schoonrewoerd. En neem gerust al je familie, vrienden en kennissen mee.
Beleef een mooie dag in de natuur en **Doe Mee!**

maar ook

aandacht voor het schoonschouden van de natuur
koffie - appelgebak - soep
loop tegen een groot levend insect aan
gezelligheid
een natuurlus op jullie school aanvragen
prachtige natuur-informatiebladen bekijken
vogelkast kopen en in je tuin ophangen
lid van onze vereniging worden
een bloemenmengsel ontvangen
andere natuurliefhebbers ontmoeten
fruitsap maken en proeven
een natuurboek kopen

..... etc

IN MEMORIAM THIJMEN DEN BESTEN

Eind juni ontvingen we bericht dat Thijmen ernstig ziek was en niet meer beter zou worden. Dat was een grote schok, want tot begin 2023 leek alles nog te gaan zoals we gewend waren: Thijmen draaide enthousiast mee met de planten- en paddestoelenwerkgroep, ging vaak mee op excursies en was coördinator van de amfibieënwerkgroep.

Hoewel wij dus wisten van de situatie, kwam het bericht van zijn overlijden op 11 juli als een nieuwe, zware schok. Hoe kan het dat zo'n robuuste, sterke kerel in een paar maanden wordt weggevaagd? Je verstand zegt je dat dat kan, maar voor je gevoel is het heel moeilijk te vatten.

Het exacte jaar waarin Thijmen lid werd van onze vereniging is misschien niet te achterhalen, maar het moet rond 1980 geweest zijn. Hij ging meteen meedoen met de amfibieënwerkgroep en de toenmalige plantenwerkgroep, en werd ook lid van het officieuze groepje dat zich in de herfst fanatiek op de paddestoelen werpt.

In 2015 werd hij, na tientallen jaren als 'gewoon lid' te hebben meegedraaid, coördinator van de amfibieënwerkgroep. Een jaar later schreef hij het artikel *Amfibieën in de Vijfheerenlanden*, dat verscheen in *De Domphoorn* 50-1, het jubileumnummer bij het 50-jarig bestaan. Hierin vatte hij de geschiedenis en het grote belang van de werkgroep samen. Vanaf 2016 nam Thijmen ook de bijdragen voor de jaarverslagen voor zijn rekening. Hij presenteerde daarin niet alleen de kale en soms deprimerende gegevens, maar vertelde ook, half schertsend, half serieus, hoe hij het overzetwerk zelf beleefde – zie de volgende citaten.

“Ik doe wel eens een schietgebedje en geef de diertjes ook altijd aan dat ik eraan kom. De meeste wachten dan ook keurig tot ik ze in hun nekvel grijp en naar de andere kant van de dijk breng, doen ze dat niet dan loopt het wel eens slecht af met ze. Ik denk zelfs dat ze inmiddels zo geprogrammeerd zijn dat ze aan de rand van de dijk wachten tot ze

hun jaarlijkse luchtreis maken. Zo zijn er dit jaar toch weer een paar duizend amfibieën die we naar de overkant van de dijk hebben geholpen.” (*De Domphoorn* 51-1, 2017.)

En een jaar later:

“Ik ga dan aan de linkerkant van de dijk rijden. Van die kant moeten ze namelijk komen. Met knipperlichten aan en stoppen als er een tegenligger aankomt, gaat dat prima. Ik doe net alsof ik kranten bezorg. Het ging toch een keer mis. Ik had een brommer als tegenligger en die frommelde zich tussen mijn auto en de berm door. Ik begreep er niets van en hij ook niet, denk ik, want ik kwam hem later weer tegen. Hij vroeg: 'Wat ben je toch aan het doen, man?' Ik heb dat keurig uitgelegd. Hij geloofde het niet erg, zag ik, totdat ik hem een pad kon laten zien. 'Oh', zei hij, 'is het dat. Ik dacht dat je dronken was.'” (*De Domphoorn* 52-1, 2018.)

In 2021 schreef hij *Padden roepen om hulp* (*De Domphoorn* 55-1), een artikel om nieuwe paddenoverzetters te werven. Daarin geeft hij een memorabel rijtje redenen om mee te gaan doen:

1. Je redt paddenlevens. Ik kan er nooit aan wennen om te zien dat er voor je ogen een pad wordt overreden. Dus iedere pad of kikker die je overzet kan niet overreden worden.
2. Meestal hoor of zie je ook vogels.
3. We beginnen in de schemering: er vallen dan mooie luchten te zien.
4. Je bent er eens effe uit.
5. De tijd dat je ermee bezig bent is te overzien: in het voorjaar, vooral in maart.
6. Je krijgt een gedegen opleiding.
7. Het heeft iets mystieks.

Die laatste reden mocht je van Thijmen vergeten, als je maar wel mee ging doen of iemand anders wist warm te maken voor de werkgroep. Dit rijtje redenen zegt veel over hem: het toont zijn creativiteit, zijn prachtige gevoel voor humor, zijn mededogen voor al wat leeft en zijn diepe verwondering over en bewondering van de natuur. En niet te vergeten: zijn

inzet, want het paddentrekseizoen mag dan vrij kort zijn, je moet in februari-maart soms avond aan avond gaan kijken hoe de vlag erbij hangt, vooral als het regenachtig is.

Vanaf het begin van zijn lidmaatschap was Thijmen ook actief binnen de plantenwerkgroepen die er binnen de vereniging hebben bestaan en in het informele groepje paddestoelenliefhebbers. Hij ontbrak bijna nooit bij een planten- of paddestoelenexcursie en ging doorgaans ook mee op meerdaagse excursies naar bijvoorbeeld Texel en de Eifel, soms vergezeld door zijn vrouw Christien.

Hoewel de toenmalige plantenwerkgroep meer dan eens de ambitie uitsprak ook serieus aan de slag te zullen gaan met inventarisatieprojecten en bijbehorende rapportages en natuurbeschermingsactiviteiten, kwam dit nooit goed van de grond. De focus bleef in de allereerste plaats gericht op natuurbeleving, zowel in de vorm van persoonlijke verdieping als in het gul delen van natuurkennis met anderen. Dat is ook belangrijk en daarin was Thijmen heel erg goed.

Vooral als het ging om belangstelling kweken voor paddestoelen was hij een voortrekker. In *de Schaapskooi 25 jaar – een boekje open*, verschenen in 2005, schreef hij een stukje met de titel *25 jaar Schaapskooi, 20 jaar paddestoelen kijken*.

Memorabel zijn de najaarsexcursies naar het Horsterwold in Flevoland, een heel rijk paddestoelengebied, in 2011, 2013 en 2015. Een verslag van de excursie in 2013, geschreven

door Thijmen, staat in *De Dompchoorn* 47-4.

En dan Texel... al tientallen jaren gaat een groepje leden in september of oktober een weekje of lang weekend naar dat eiland. Thijmen was dan een van degenen die zich speciaal wijden aan de paddestoelenflora, zoals blijkt uit vele excursieverslagen. Veel paddestoelenexcursies deed Thijmen samen met Janny Stam. Ze gingen dan op donderdagavond hun vondsten in de Schaapskooi met de boeken uitzoeken.

Ook gingen Thijmen en Christien mee met andere meerdaagse excursies, zoals die naar het Lauwersmeer en naar Auberive in Frankrijk, waar zij flink bijdroegen aan het succes.

Ook wie nooit meeging naar Texel of mee op paddestoelenexcursie, maar wel de Open Dag bezocht, zal de liefde van Thijmen voor paddestoelen niet ontgaan zijn. Jarenlang zorgde hij voor een grote uitstalling van zoveel mogelijk soorten paddestoelen, die hij in allerlei gebieden verzameld had, en die steevast de aandacht trok van veel bezoekers, die konden rekenen op enthousiaste uitleg door de grote vriendelijke man met de baard.

Wij zullen Thijmen erg missen en vaak aan hem terugdenken, maar nog veel sterker zal dat gelden voor Christien, de kinderen, hun geliefden en de kleinkinderen. Wij wensen hun veel sterkte toe om dit grote verlies te kunnen verwerken.

Simon Bakker, Bart de Groot, Dick Kerkhof,
Eduard Polfliet & Gerrit Zijdeveld

OOIEVAARS ZORGDEN OOK IN 2023 WEER VOOR NAGESLACHT

Tekst: Arie Versluis, foto's: Henk Looij

De beelden van de webcam bij het ooievaarsnest achter De Schaapskooi kwamen dit jaar op 20 maart weer online. Heel wat mensen volgen al jaren het wel en wee van vrouwtje 3E 037 en haar niet geringde partner, sommigen werden al wat zenuwachtig en waren bang het leggen van de eieren te missen. Maar gelukkig was de streaming ruim op tijd geregeld. Meestal begint het leggen van de eieren door ooievaars in de laatste week van maart en dat was ook dit jaar weer het geval, op zondag 25 maart werd het eerste ei gemeld.

Normaal volgt daarna elke 1,5 of 2 dagen een ei, meestal wel een stuk of 5. Het broeden begint over het algemeen al als het tweede ei is gelegd, maar dit jaar ging het anders dan anders.

Het duurde ruim een week, namelijk tot 4 april voor een tweede ei werd gezien en daarna weer tot 7 april voor nr. drie door Anne werd gespot. Ei nummer vier werd 9 april door Petra gemeld en we denken dat toen het broeden is begonnen. Enkele dagen later meldde Riky nog een vijfde ei en daar is het uiteindelijk bij gebleven. Vanaf die tijd is er tot aan de geboorte van de jongen niet veel te zien, wel zag men dat er meer dan vorige jaren met de eieren werd gerommeld. Sommige dagen zag men er slechts drie en vervolgens soms ook weer vijf. Twee eieren lagen een hele dag op de rand van het nest in kou en regen, waarschijnlijk de exemplaren van 25 maart en 4 april. In diezelfde periode had een spin een web geweven precies voor de camera, overdag viel dit niet zo op maar in het donker met infrarood licht des te beter.

Dan op 9 mei, veel later dan gewoonlijk, zie ik toevallig zelf het eerste jong, dit word gevolgd

door een tweede op 11 mei en een derde op 13 mei, de overige eieren zijn dan al een tijdje niet gezien.

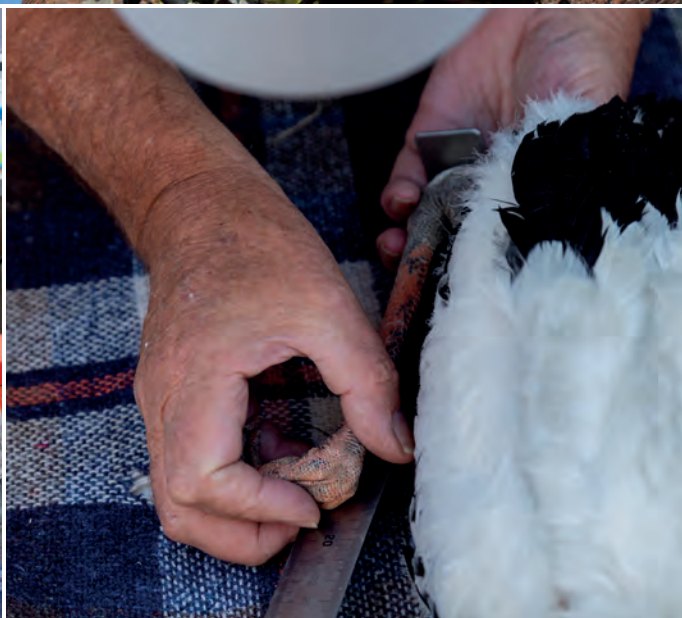
De ouders zijn nu bij toerbeurt weg om te foerageren en de twee oudsten groeien goed, het jongste kuiken blijft duidelijk achter maar houdt het nog best lang vol. Na veel ja en nee meningen op het blog is op 27 mei duidelijk dat het achterblijvertje is verdwenen. De volgers zien de jongen opgroeien, ook worden soms de twee eieren weer gezien.

Op 21 juni zijn de jonge ooievaars in de regio groot genoeg om geringd te worden en rukt brandweerteam Vianen speciaal voor ons uit met de hoogwerker. We beginnen deze keer in Vianen waar op het stadhuis twee gezonde jongen op ons wachten, de hoogwerker is met 18 meter maar net hoog genoeg, ik moest op mijn tenen gaan staan om de jongen te kunnen pakken. Daarna gaan we naar onze eigen jongen bij De Schaapskooi, zij krijgen de ringnummers 7E 623 en 7E 624. Op het nest ook een niet uitgekomen ei, het tweede ei kon ik niet vinden.

Vervolgens naar het centrum van Schoonrewoerd waar wij jaarlijks naar drie nesten gaan om ook daar de jongen te ringen, maar dit jaar is ook dit anders dan anders. Het boomnest bij een particulier woonhuis aan de Dorpsstraat is afgelopen winter tijdens een storm verloren gegaan. Het ouderpaar heeft nog geprobeerd een nieuw nest te maken maar dat mislukte. Dus gaan we door naar wat waarschijnlijk het bekendste ooievaarsnest in Schoonrewoerd en omgeving is, het nest op het voormalige gemeentehuis. Toen 50 à 60 jaar geleden de ooievaar in Nederland bijna was uitgestorven broedde hier een van de laatst overgebleven paartjes. Nu de ooievaarsstand in Nederland

Op deze pagina impressies van de ring- en meetacties in Vianen.

Op deze pagina beelden van De Schaapskooi: halen en wegen van de twee levende jonge ooievaars, het niet uitgekomen ei, de Viaanse brandweermensen.

weer is gegroeid tot ruim 1200 paar zijn er ook in onze gemeente weer heel wat bewoonde ooievaarsnesten, het gaat goed met de soort. Maar door onbekende oorzaak is er op het gemeentehuis dit jaar helaas geen gezinsuitbreiding. Ook op een schoorsteen van de Oude School bij de kerk is al jaren een vaste nestplaats, hier kwam dit jaar slechts één jong groot. Maar op een tweede schoorsteen van dit gebouw maakten ooievaars met succes een nieuw nest, hierop twee jongen. Mogelijk is dit het paartje wat afgelopen winter hun boomnest aan de Dorpsstraat is verloren. Maar dat is niet 100% zeker want ik heb helaas de ringnummers van dit paartje niet kunnen aflezen.

Als de kuikens beneden zijn om te ringen, worden zij eerst gemeten en gewogen, dit alles voor de wetenschap. Hun geslacht kan niet worden bepaald, dit kan pas na twee jaar als zij geslachtsrijp zijn. Na het aanbrengen van een pootring worden zij weer naar hun nest gebracht en meestal zijn de oudervogels binnen enkele minuten terug om poolshoogte te nemen. Voor de ooievaars was dit ongetwijfeld een enerverende ervaring, maar direct na afloop zie je geen afwijkend gedrag en gaan hun nog jonge levens gewoon verder. Sommigen zijn al op gewicht, wel moet hun babyvet nog worden omgezet in spiermassa en ze beginnen al met hun vleugels te oefenen. Gemiddeld duurt het tot zeventig dagen na de geboorte voordat de jongen het nest voor de eerste keer verlaten. Deze keer duurde het een dag langer, een eerste vlucht werd door Marita gemeld op 19 juni. Dit was heel wat later dan gebruikelijk, in voorgaande jaren vlogen de jongen soms twee weken eerder uit. Maar zoals u in het begin van dit artikel kon lezen was de start tijdens de ei leg rommelig en onregelmatig en kwam het broeden laat op gang. Waarschijnlijk zijn de omstandigheden in het voorjaar gewoon niet goed geweest, want dit speelde niet alleen bij ons. Bij meer nesten in de regio waren de kuikens later vliegvlug dan gewoonlijk.

Nu ik dit schrijf op 23 juli ziet men de jongen nog regelmatig op het nest terug, maar dat wordt snel minder. Op enig moment zijn ze verdwenen en gaan ze groepen vormen met hun jaargenoten, men kan dan soms flinke aantallen bij elkaar in een weiland zien. Ook zullen ze vlieg oefeningen doen om te trainen voor de grote reis, kijk de komende weken maar eens wat vaker naar de lucht. Zelf zag ik enkele jaren geleden boven het Zouwegebied eens 35 jonge ooievaars in een thermiekbel omhoog schroeven. Ergens in augustus zullen zij als de omstandigheden goed genoeg zijn naar het zuiden afreizen, hoe ver ze dan zullen wegtrekken hangt af van de omstandigheden onderweg, maar ik kreeg al eens een terugmelding uit Marokko. Als ze over twee of drie jaar terugkomen om zelf een gezin te stichten zullen ze dat waarschijnlijk niet in of bij het ouderlijk nest doen. Alle terugmeldingen van door ons in de regio geringde ooievaars welke ik ooit kreeg waren meestal van toch wat verder weg.

Wil je meer weten over ooievaars, kijk dan eens op de website van STORK, het adres is www.ooievaars.eu
Je kunt daar ook de Brochure Ooievaar aanvragen, je betaalt alleen verzendkosten.

Hartelijk dank aan:

Case Electronics te Arkel voor het belangeloos beschikbaar stellen van de streaming van de webcamsbeelden.

Het vrijwillige brandweerkorps Vianen voor hun hulp en beschikbaar stellen van de hoogwerker.

Engbert en Gina van Oort, vrijwillige ooievaarringers van STORK.

Alle kijkers, volgens onze webmaster waren dat er enkele duizenden, zeker ook degenen die hun waarnemingen op het blog hebben gemeld, zonder hen had ik dit verslag niet kunnen schrijven.

Henk Looij voor de foto's welke hij maakte tijdens het ringen van de jonge ooievaars.

GAAIEN IN EEN LEERDAMSE TUIN

Johan Scholtens

Eind juni / begin juli hadden we elke dag bezoek van een paar gaaien met drie jongen, in totaal vijf dus. Geen enkele keer kreeg ik ze alle vijf tegelijkertijd in beeld, maar met de foto's van vier gaaien op een stok ben ik ook zeer tevreden.

In het begin kwamen ze vaak per twee: een adult en een juveniel. De volwassene begon dan aan de pindasilo te eten en het jong zat ongeduldig te wachten.

Later plaatste ik de wilgentak in de breedte over de tuin en daar namen de jongen regelmatig op plaats, in afwachting van het aangeboden voer van een van de ouders.

Door er een paar bloeiende hangplanten achter te plaatsen had ik ook nog eens een mooie kleurrijke achtergrond voor de foto's.

In onze tuin bevinden zich drie waterbakken

waar vogels regelmatig uit drinken en in badderen. De gaaien hadden deze ook al snel gevonden en voelden zich er al snel in thuis. Ook dat leverde weer vele mooie en bijzondere beelden op.

Door de zeer korte sluitertijd (circa 1/4000 van een seconde) word zichtbaar dat gaaien knoeien bij het drinken: ze steken hun snavel in het water en draaien hun kop vervolgens snel omhoog. Een deel van het opgeschapte water zakt dan door de zwaartekracht in de vogelkeel, een ander deel valt terug in de waterbak.

Zie <https://www.thayerbirding.com/how-do-birds-drink-water/> voor meer informatie.

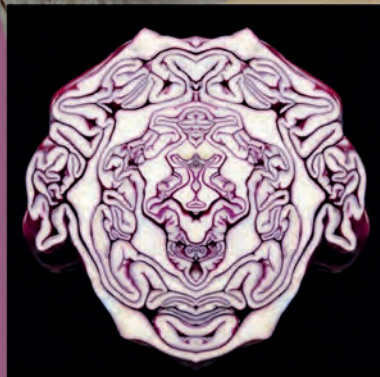
Al met al vele prachtige momenten beleefd met deze schitterende kleurrijke vogels. Maar wat kunnen ze tekeer gaan en schreeuwen!

WORKSHOP CREATIEVE
NATUURFOTOGRAFIE

Elf cursisten hadden zich aangemeld voor de workshop *Creatieve Natuurfotografie* die afgelopen april in de Schaapskooi van start ging en drie zaterdagochtenden zou duren.

Er was 'beeldend' geadverteerd voor deze cursus in de Dumphoorn maar toch was het voor de aanwezige fotografen af en toe even wennen aan andere en soms vreemde fotografie-uitingen die aangereikt werden op de drie bijeenkomsten. Eenmaal aan de slag ontstond het enthousiasme echter vanzelf en bij de nabespreking op een volgende cursusochtend zag men tal van alternatieve foto's en fraai uitgewerkte composities. Iemand trok de conclusie: 'Unieke foto's, die veel mensen in mijn omgeving nog nooit zo gezien hebben, laat staan gemaakt'.

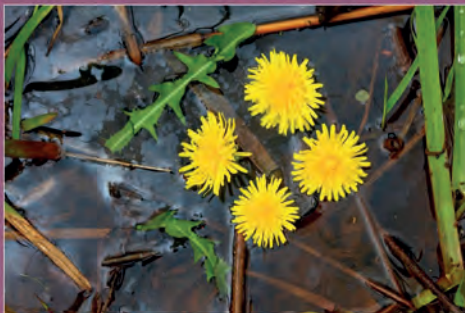
Inspiratie werd gehaald uit bestaande werken van beroemde fotografen en kunstenaars o.a. Chema Madoz, Andy Goldsworthy (landschapskunstenaar), Christoph Niemann.

Een aantal deelnemers komt in het najaar bij elkaar is afgesproken om deze manier van fotograferen verder te ontwikkelen. 'Met een andere mindset in de natuur wandelen' en 'creatief leren gaan kijken en vormgeven'. Allemaal voor 'een andere foto'.

De bijgevoegde foto's geven weer waarin we ons creatief geuit hebben.

Tenslotte nog mooi te vermelden dat deze cursus de vereniging €1000,- heeft opgeleverd.

Henk Looij (henklooi@ziggo.nl)

Terugblik

De zomer was een vrij stille periode. De slootjesdag op 1 juli trok in totaal 14 kinderen, waaronder de Scoutinggroep Hagemans uit Leerdam. Mooi dat ook de fotograaf van *Het Kontakt* weer een serie foto's maakte en deze op de website van de krant (5 juli) plaatste.

Via Stichting Bindkracht (voorheen SamenDoen) kwamen eind juni 28 kinderen slootbeestjes vangen. De tweede middag ging niet door vanwege storm Polly.

Een jongen hield zijn feestje nog in de Schaapskooi, dat was opnieuw heel gezellig.

De eerste van een tweetal jeugdactiviteiten op twee vrijdagmiddagen in augustus ging niet door: er waren geen aanmeldingen.

De gezinswandelingen op de donderdagavonden trokken dit keer vooral volwassenen. En met name de vogels kregen de aandacht. De meeste avonden was het prachtig zomerweer en dat stimuleerde om de keer daarop opnieuw te komen. Veel nieuwe belangstellenden, die voor het eerst kennismaakten met onze Natuur- en Vogelwacht. De aankondigingen in *Het Kontakt* blijken echt te werken. Zie voor een fotoverslag het artikel over de activiteiten van de vogelwerkgroep.

Komende activiteiten

De Open Dag op zaterdag 23 september zal ook voor de jeugd aantrekkelijk zijn, iedereen is welkom. Voor de herfstvakantie zijn we nog aan het nadenken: paddenstoelen, vogeltrek of een hoogstamfruitdag. Voor de Stichting Bindkracht mogen we weer een aantal workshops verzorgen op de basisscholen in de VHL. Dit keer geen uilenballen pluizen, maar kriebelbeestjes bewonderen en wintervoer voor de vogels maken. En... men kan ons benaderen voor

kinderfeestjes, lesprojecten in de natuur, privé-excursies, e.d. Zie daarvoor de website.

Herfstvakantie

Op **donderdag 19 oktober** organiseren we 's middags van 14 – 16 uur een paddenstoelenmiddag. Met een PowerPoint, een practicum met champignons, soep, naar het bos en een knutsel.

Op **vrijdag 20 oktober** krijgen bomen, blaadjes en vruchten alle aandacht. We maken een boswandeling, verzamelen blaadjes en gaan daarmee knutselen.

Voor deze beide herfstactiviteiten geldt:

- Geschikt voor kinderen tot 12 jaar, kinderen tot 8 jaar alleen onder begeleiding.
- Begeleiders kunnen gratis meedoen.
- De kosten bedragen 3-4 euro per kind, inclusief materialen, appelsap en koekje.
- Opgeven is nodig via chr.kramer@outlook.com
- Opgeven kan tot 12 uur op de betreffende dag.
- Locatie: Natuurcentrum De Schaapskooi, Overboeicop 15, Schoonrewoerd.
- Voor meer informatie ook over andere activiteiten, zie www.natuurcentrum.nl

Kleibosrussula. Foto: Sonja van Baren.

Chris Kramer

Nestkastenwerk 2023 – de zomer

Een tussenbalans

Zwarte sterns

In de vorige *Domphoorn* maakten we melding van het feit dat er 7 vlotjes van de 20 in Polder De Eng bezet waren. In de loop van juli zijn de zwarte sterns weer vertrokken. In totaal kwamen er 14 broedparen, van 6 daarvan mislukte de broedpoging. Oorzaken zijn ons onbekend. 8 paartjes kregen 13 jongen vliegvlug. Bijzonder was dat op een tweetal vlotjes 4 eieren bebroed werden, dat hadden we nog niet eerder gezien in de afgelopen 10 jaar. Een aantal vlotjes bleek bij het ophalen op dinsdag 8 augustus erg afgetakeld. We gaan daarom weer een verzoek doen bij de Groene Motor om nieuwe exemplaren te mogen ontvangen. Het vermelden waard is ook dat in het hele Lingegebied onze populatie de enige is die nog jongen voortbrengt, alle andere zijn in de loop der jaren verdwenen. Vroeger broedden de zwarte sterns op vegetaties van krabbenscheer. Die planten zijn zowat ver-

dwenen uit het Lingegebied. We leggen de vlotjes daarom tussen gele plompen en waterlelies. De jongen kunnen, als ze wat groter zijn, zich gemakkelijk daarop verplaatsen. Ecologen van de provincie (Gelderland) weten niet de oorzaak is van het verdwijnen van de krabbenscheer... ze gaan het onderzoeken en proberen daarna herinvoering van deze waterplant. Wij gaan door met de vlotjes, dat gaat waarschijnlijk vlotter. Tussendoor was er nog een contactmiddag met allerlei vrijwilligers bij Staatsbosbe-

heer in de Lingeregio. Het Lingegebied wordt immers beheerd door deze instantie.

Teus en Henk nog bedankt voor jullie hulp bij het leggen en bergen van de vlotjes, jullie hadden de prijs gewonnen. En Hille bedankt voor de mooie foto's.

De foto's op deze pagina zijn gemaakt tijdens het ophalen van de vlotjes in augustus.

*Ze krijgen van
alles te eten,
die pullen. Hier
brengt pa of
ma een visje.*

*Staat grof
hoornblad ook
op het menu?!?*

*Deze al flink
uit de kluiten
gewassen pul
wordt getrak-
teerd op een
libel.*

Het water beweegt! Misschien komt er een boot voorbij. Of is het een snoek?! Beweeglijk water zal ook gezorgd hebben voor de aanvoer van zaden van de rode waterereprijs, waarmee het vlotje begroeid is.

Als toetje nog een spin. Dank aan Hille de Bruin voor de prachtige serie nieuwe foto's van o.a. zwarte sterns!

Uilen

In de maand juli werden er controles uitgevoerd bij de steen- en kerkuilen. De resultaten zijn nog niet compleet. Begin augustus kregen we nog een melding dat er toch een broedgeval was gekomen in een kerkuilenkast op Leerbroek met 4 eieren! Een volgende keer gaan we er verder op in. Ondertussen bezochten we de contactdag van de Werkgroep Kerkuilen in de provincie Zuid-Holland, in Den Hoorn... dat gehuchtje ligt vlak bij Delft tussen de kassen. Uit alle hoeken van de provincie kwam men er naar toe. Provinciegrenzen werden zelfs overschreden. Allerlei ervaringen werden gewisseld, heel nuttig en na afloop konden we weer een aantal nestkasten mee-

nemen. De werkgroep uit de regio Noordwijk heeft nog een 11-tal kerkuileneieren bij De Schaapskooi opgehaald om te onderzoeken waarom het kerkuilenpaar 11 eieren legt en er geen enkel ei uitkomt, het was vorig jaar ook al. En... wie meer wil weten over deze landelijke Werkgroep Kerkuilen zie daarvoor hun website. In de Schaapskooi liggen gratis exemplaren van de *Nieuwsbrief Kerkuilen* met de landelijke resultaten over het jaar 2022. En wij mochten nog genieten van de heerlijke uilentaart en een broodjesmaaltijd. We zijn dit seizoen niet toegekomen aan een ringsessie van uilskuikens, dat betekent dat de prijswinnaars (Miranda en Dert) hun prijs nog te goed houden.

Vogelcursus 2023

Die cursus was opnieuw een groot succes! In de loop van de zomer gingen we wekelijks nog een aantal keer op de donderdagavonden een natuurwandeling maken. Het concept was vooral vogels spotten met elkaar.

Er kwamen steeds tussen 15 en 20 belangstellenden. De herhaalde aankondigingen in *Het Kontakt* werkten goed. Er blijken steeds weer mensen te vragen naar een nieuwe vogelcursus... en dan graag nog meer aandacht voor de KBZZ'tjes... u snapt het al... Kleine Bruine Zingende Zangertjes.

Men kan thuis alvast oefenen met vogelfluitjes, grammofoonplaatjes, cassettebandjes, cd'tjes, cd-rommetjes, podcasts, enz., en vooral de oren gebruiken. Succes!

Donderdagavond 10 augustus. Vogels kijken in de Everdinger Waarden, al dan niet in gezinsverband.

Foto's: Henk Looij.

EXCURSIE DE BRAND BIJ UDENHOUT, 28 MEI 2023

Bart de Groot, foto's Willy Prozee

We zijn met twaalf personen en starten de excursie o.l.v. Koos Maat bij de Schoorstraat in Udenhout. Tegenover De Brasserie 'De Kat' gaan we rechtsaf op de Zandleij, het natuurterrein in.

We zien hier de zanglijster en de grote bonte specht. Als we verder lopen zien we iets bewegen in de struiken aan de rechterkant. En als we goed kijken zien we dat het een boomkikker is, en als we verder zoeken zijn er wel een paar boomkikkers te zien. Het is lastig om ze te fotograferen, ze kruipen weg achter de bladeren. We blijven hier wel 20 minuten staan om een foto te maken.

We vervolgen de route en horen de zwartkop en later ook de tuinfluiter. Er vliegt een vlinder langs, het is een bont zandoogje, ook vliegt er een zwarte mees en een bonte vliegenvanger in de boomtoppen. Een roofvogel vliegt over, het is een havik. We lopen verder en zien bovenin een struik een roodborsttapuit. Jules gaat op zoek naar de grauwe klauwier en met wat geduld kunnen we die zien. In het riet horen we de kleine karekiet. En in een plas zitten grauwe en Canadese ganzen. Langs de weg loopt een witte kwikstaart. En in een struik zien we putters. In de lucht vliegen nog steeds huis- en boerenzwaluwen, ze zijn nog lang niet vertrokken naar het zonnige zuiden. Aan het eind van de excursie zit er nog een boomklever hoog in een stam.

Koos, bedankt voor deze excursie, vooral de boomkikkers waren voor ons heel bijzonder.

Deelnemers: Koos, Jules, Gerard, Bart, Constance, Nanny, Ans, Let, Karin, Hans en Mieke, Willy.

Vogels, 41 soorten	Havik	Tjiftjaf
Aalscholver	Houtduif	Torenvalk
Blauwborst	Huismus	Tuinfluiter
Blauwe reiger	Huiszwaluw	Vink
Boerenzwaluw	Kauw	Wilde eend
Bonte vliegenvanger	Kievit	Witte kwikstaart
Boomklever	Kleine karekiet	Zanglijster
Boomkruiper	Kneu	Zwarte kraai
Buizerd	Koekoek	Zwarte mees
Canadese gans	Koolmees	Zwartkop
Grasmus	Meerkoet	
Fazant	Nijlgans	
Grauwe gans	Ooievaar	Diversen
Grauwe klauwier	Putter	Boomkikker
Grote bonte specht	Roodborsttapuit	Bont zandoogje
Grote zilverreiger	Spreeuw	Citroenvlinder

EXCURSIE DEELERWOUD, 16 JULI 2023

Bart de Groot

Excursieleider Jules Klees start de excursie in het Deelerwoud om ongeveer 10 uur, we zijn met vijf personen.

Naast het pad staan aan het begin zwarte toorts, de koningskaars en de rimpelroos. Op veel plaatsen vinden we sint-janskruid, zomerfijnstraal en slangenkruid. Langs het pad zien we jakobskruiskruid en ook de sint-jakobsvlinder.

In lucht vliegen veel boerenzwaluwen, ze zijn nog lang niet vertrokken naar het zuiden. Er vliegt een buizerd over, en ook een boomvalk. In een struik zit de roodborsttapuit en ook een geelgors. Af en toe horen we de veldleeuwerik, maar hij vliegt niet omhoog.

Het weer is niet mooi, geen zon en steeds een beetje regen.

We komen een paar vogelaars tegen en die vertellen ons waar we in een struik de grauwe klauwier kunnen vinden. De grauwe klauwier vliegt af en toe even weg, maar komt steeds weer terug, we moeten wel even wachten, maar dan zien we de grauwe klauwier toch echt zitten.

We lopen in een afwisselend gebied met veel gras en bloeiende planten, met o.a. pijpenstrootje en dan weer in een laan met bomen. Het is een mooie natuurwandeling in het Deelerwoud. De opgeven regen viel wel mee.

Jules, bedankt voor deze excursie.

Deelnemers: Jules, Bart, Gerard, Nanny, Wim.

Boven: grauwe klauwier en geelgors (foto's Teus van Ravesteijn).

Onder: Koningskaars (foto Bart de Groot).

Vogels, totaal	Planten	Avondkoekeksbloem
42 soorten	Bottelroos	Rode schijnspurrie
Boerenzwaluw	Brunel	Slangenkruid
Boomvalk	Gele toorts	Sleedoorn
Buizerd	Gewoon biggenkruid	Sint-janskruid
Geelgors	Grove den	Vlasbekje
Grasmus	Heksenmelk	Zomerfijnstraal
Grauwe klauwier	Jakobskruiskruid	
Roodborsttapuit	Knoopkruid	Vlinder
Veldleeuwerik	Koningskaars	Sint-jakobsvlinder

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter Mw. Chr. Hendriksen
 Secretaris Dhr. F. Broekhof 06 - 40253059
 Penningmeester Mw. A. Eleveld 06 - 40714947

Voor spoedgevallen kunt u de leden van het bestuur bellen.

Voor algemene zaken graag een bericht naar het postadres:

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden
 Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd
 www.natuurcentrum.nl
 e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl

OVERIGE BESTUURSLEDEN

Dhr. C. Gielis
 Dhr. D. Kerkhof 06 - 51042553
 Mw. J. Lokken 06 - 24340243
 Dhr. H. Looij 06 - 19148032
 Mw. A. van Zijl-Bogerd 0345 - 641416

ERELEDEN

Dhr. S.H. Bakker Dhr. P.J.J. Solleveld
 Dhr. P.C. Bogerd Dhr. A. Versluis
 Dhr. B. de Groot Dhr. J. Vink
 Dhr. H. de Labije Dhr. G. Zijderveld
 Dhr. R. Ponsen

LEDENADMINISTRATIE: info@natuurcentrum.nl

De minimumcontributie is per kalenderjaar:

Jeugdleden € 7,50
 Leden € 15,00

Voor vragen over uw contributie kunt u bellen met de penningmeester, 06-40714947.

Het rekeningnummer voor contributiebetalingen is NL 07 INGB 0001 4752 64 t.n.v. Penningmeester Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden te Vianen. Voor andere betalingen: zie onderaan deze pagina.

WERKGROEPEN

EXCURSIES	B. de Groot	e-mail: bdegroot4@icloud.com	06-40339872
VOGELS	VACATURE		
AMFIBIEËN	VACATURE	e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	
PLANTEN	D. den Ottelander	e-mail: ddenottelander@gmail.com	06-30732786
NESTKASTEN	P. Solleveld	Korte Kerkstraat 25	4132 BJ Vianen 0347-322307
FRUIT- EN SAPVERKOOP	A. Versluis	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
LANDSCHAPSBEHEER	J. Stevens		0345-616883
MILIEU & RUIMTELIJKE ORDENING		e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	
GROENE WINKEL	J. Lokken	e-mail: jantje@laantje51.nl	06-24340243
JEUGDACTIVITEITEN	Chr. Kramer	e-mail: chr.kramer@outlook.com	0345-619684
DIERENAMBULANCE			06-51111290
VOGELWAARNEMINGEN	https://vijfheerenlanden.waarneming.nl/		
REDACTIE	D. Kerkhof	e-mail: dkerkhof@xs4all.nl	06-51042553
NATUURCENTRUM DE SCHAAPSKOOI	Overboeicop 15 Schoonrewoerd	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
SECRETARIAAT		e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	

De Schaapskooi is het natuurcentrum van Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. Adres: Overboeicop 15, 4145 NN SCHOONREWOERD. Telefoon: 0345 - 641201. De Schaapskooi is geopend donderdag 19.00 - 23.00 uur, zaterdag 10.00 - 16.00 uur en zondag 13.00 - 16.00 uur. Voor overige openingstijden, zie de website www.natuurcentrum.nl

Ons bankrekeningnummer is NL 57 RABO 0301 9643 94. Contributie overmaken naar NL 07 INGB 0001 4752 64.

De Natuur en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden' stelt zich ten doel de belangstelling voor de natuur- en dit in de ruimste zin van het woord- te bevorderen.

Zij wil dit bereiken door:

- Het organiseren van excursies en tentoonstellingen.
- Het houden van lezingen en voorlichtingsavonden.
- Het publiceren in de pers.
- Het stichten van weidevogelreservaten.
- Het stichten van natuurreservaten.
- Het bestuderen en begeleiden van bestemmingsplannen.
- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten.
- Het voederen van vogels in de winter.
- Het uitoefenen van controles op de naleving van de vogel- en natuurbescherming wet.
- Het signaleren van aantastingen van de natuur en milieu, in het algemeen, en het voeren van acties hiertegen.
- Het steunen en propaganderen voor verenigingen die natuur- en milieubehoud beogen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van knotwilgen.
- Het geven van cursussen.

Opricht 26 april 1966 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 18 december 1974 nr.: 85.
Ingeschreven in het Verenigings-register nr.: 40321254 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht. Per 1 januari 2009 heeft de vereniging de status van ANBI.

ISSN: 2213-395X